

ZMI

Zeneművészeti
Intézet

térZENEtér

III. zene a társas térben
tudományos ülészak
P T E M K Z M I
Pécs, 2019. október 26.

A konferencia programja

- 10:00–10:10 Megnyitó (dr. Vas Bence intézetigazgató)
- 10:05–10:35 Janurik Márta (SZTE – MTA-SZTE Ének-zenei Szakmószertani Kutatócsoport):
Ének-zene órák és nyelvi fejlődés. Módszertani kutatások újabb eredményei
- 10:35–10:40 Révész György (PTE)
Zenepszichológiai kutatások a PTE BTK Pszichológia Intézetében
- 10:40–11:00 Bandi Szabolcs – Nagy Sándor Imre – Kemény Viktor – Hoffner Tibor – Révész György (PTE):
*Öröm és szomorúság! Dúr és moll a neved?
Egy zenepszichológiai misztikum magyarázó elméletei*
- 11:00–11:20 Nagy Sándor Imre – Bandi Szabolcs – Révész György (PTE):
Hogyan tájékozódunk a zenei térben? (2) Tapasztalatink és elvárásaink a zene temporális dimenzióiban
- 11:20–11:40 Tokai Dalma (PTE):
Zenei tehetség, hátrányos helyzet és mentálhigiénés tényezők
- 11:40–11:55 Szünet
- 11:55–12:15 Bredács Alice (PTE):
Mi a pozitív művészeti pedagógia: nevelés-módszertani gyűjtemény avagy pedagógiai rendszer?
- 12:15–12:35 Hoffner Tibor (PTE – KE) – Gocsál Ákos (PTE – MTA NYI):
A dél-dunántúli tanító és zenetanár szakos hallgatók zenei előképzettségének és az oktatói tényezők hatásának vizsgálata egyetemi tanulmányaik alatt
- 12:35–12:55 Gocsál Ákos (PTE – MTA NYI):
Kellemes hang – kellemetlen hang: hallgatók közötti különbségek a beszéd hangzásának megítélésében

A konferencia helyszíne:

PTE Művészeti Kar
Zeneművészeti Intézet
Liszt Ferenc Hangversenyerem
Pécs, Zsolnay V. út 37.

Szervezőbizottság:

Dr. Vas Bence (elnök)
Dr. Gocsál Ákos

Cím:

Ének-zene órák és nyelvi fejlődés. Módszertani kutatások újabb eredményei

Szerző(k):

Janurik Márta^{1,2}

Affiliáció:

1. *Szegedi Tudományegyetem – Bartók Béla Művészeti Kar*
2. *MTA–SZTE Ének-Zene Szakmódszertani Kutatócsoport*

Absztrakt (max. 250 szó):

Az olvasás a tanulás és információszerezés fontos eszköze, megfelelő szintű elsajátítása éppen ezért egész életminőségünkre, életvezetésünkre hatást gyakorol. A magyar tanulók olvasással, szövegértéssel kapcsolatos komoly hiányosságai régóta ismertek. A problémák gyökerei első osztályig visszavezethetők, a fejlettségi különbségek már ekkor, az olvasástanulás kezdeti szakaszában kimutathatók mind az olvasás, mind pedig az olvasás fejlődésében fontos szerepet játszó fonológiai készségek terén. Az is kimutatható, hogy ez a hátrány a tanulás további éveit során nehezen ledolgozható, éppen ezért pedagógiai szempontból fontos lehet azoknak a lehetőségeknek a felkutatása, amelyek hozzájárulhatnak a nyelvi készségek és az olvasás fejlődéséhez. A zenei fejlesztés pozitív hatásáról a magyar nyelvre vonatkozóan korábbi hazai longitudinális kutatások alapján már rendelkezünk ismeretekkel; a beszédhanghallásra gyakorolt hatása, óvodásgyermekes esetében bizonyított (Janurik és Józsa, 2012; Janurik, Antal-Lundström és Józsa, 2018). Legutóbbi, elsőosztályosokkal folytatott kutatásaink pedig a fonológiai tudatosság, a mentális lexikon és a korai olvasás fejlődésére gyakorolt pozitív hatásairól szintén bizonyítékokat szolgáltatnak. Az előadás két, hathónapos zenei fejlesztőprogram – egy digitális eszközök énekórai használatára alapozott kísérlet, valamint egy, a ritmikai készségek intenzív, énekórai fejlesztésére kidolgozott program – anyanyelvi fejlődésre gyakorolt hatásait mutatja be. Az ének-zene órákon folytatott zenei fejlesztés mindkét program esetében pozitív hatást gyakorolt mind a fonológiai tudatosság, mind a mentális lexikon, mind pedig az olvasás fejlődésére. Emellett kutatásunk a korai kottaolvasás és a korai olvasás fejlettsége között is összefüggéseket tárt fel.

Kísérleteink az ének-zene órák keretében folytatott zenei fejlesztés jelentőségét támasztják alá, a zenei képességek hatékony fejlesztése hozzájárulhat a tanulás általános sikerességéhez is.

Az előadás elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgypedagógiai Kutatási Programja támogatta.

Az első szerző e-mail címe:

gevayne.janurik.marta@zmk.szte.hu

Cím:

**Öröm és szomorúság! Dúr és moll a neved?
Egy zenepszichológiai misztikum magyarázó elméletei**

Szerző(k):

Bandi Szabolcs^{1,2,3,4} – Nagy Sándor Imre^{1,2,4} – Kemény Viktor³
Hoffner Tibor^{2,5} – Révész György^{1,2,3}

Affiliáció:

1. Pécsi Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar – Pszichológia Doktori Iskola
2. Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zeneművészeti Intézet
3. Pécsi Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar – Pszichológia Intézet
4. Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zenepedagógiai és -pszichológiai kutatócsoport
5. Kaposvári Egyetem – Pedagógiai Kar – Szakmódszertani Tanszék

Absztrakt (max. 250 szó):

A zenei észlelés és a pszichológiai tartalmak kapcsolatának talán egyik legkülönlegesebbike az, ami a modalitások és az érzelmek viszonyát tematizálja. Az empirikus vizsgálatok eredményei újra és újra reprodukálják a különbségtételt, miszerint a dúr hangnemeket a befogadók inkább találják pozitív érzelmi színezetűnek, míg a mol hangnemeket negatívnak, ugyanakkor kellően elaborált, komplex és széleskörűen elfogadott magyarázatot a háttérben meghúzódó zeneelméleti és lélektani összefüggésekről a zenepszichológiának eddig nem sikerült azonosítania. Jelen előadás keretében kíséretet teszünk felvázolni néhány lehetséges magyarázókeretet, amelyek által lehetőség nyílik a különböző megközelítésmódok erősségeinek és kihívásainak az összevetésére. Parncutt (2014) összefoglaló írása alapján hét lehetséges alternatíva kínálkozik: (1) a kulturális tanulás koncepciója, (2) a disszonancia differenciáló szerepe, (3) a bizonytalanságból fakadó negativitás, (4) a gyakoriság észlelése, (5) a beszédhangmagasság analógiája, (6) a zenei módosítójelek felhívó jellege és a (7) az akkord alaphangok és a hangmagasság egyértelműsége és prolongációja. Az elképzelések három nagyobb meta-elmélet köré szerveződnek, amelyek alapján a pszichoakusztikai, prolongációs és evolúciós elvek határozzák meg legerőteljesebben a dúr- és moll hangnemek érzelmi színezetét. Az előadás során szemtanúi lehetünk a muzikológia és a pszichológia aktív párbeszédének, ahol a hangsúly hol egyik, hol másik komponensre kerül. Az elméleti elgondolásokat empirikus vizsgálatok eredményeivel demonstráljuk pro-kontra érvek mentén. Teljesen biztos válaszokkal nem tudunk szolgálni az évszázados rejtély feloldásához, a célunk éppen ezért sokkal inkább az, hogy alternatív utakat ajánljunk a kérdéskör megközelítéséhez.

Az első szerző e-mail címe:

bandi.szabolcs@pte.hu

Cím:

Hogyan tájékozódunk a zenei térben? (2)
Tapasztalatink és elvárásaink a zene temporális dimenzióiban

Szerző(k):

Nagy Sándor Imre^{1,3} – Révész György^{1,2} – Bandi Szabolcs Ajtony^{1,2,3}

Affiliáció:

1. Pécsi Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar – Pszichológia Doktori Iskola
2. Pécsi Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar – Pszichológia Intézet
3. Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zenepedagógiai és –pszichológiai Kutatócsoport

Absztrakt (max. 250 szó):

Előző tanulmányunkban (Nagy et al. 2018) röviden bemutattunk a zenepszichológia tárgyának egyik kiinduló és a mai napig központi témáját: a zenei expektanciák kérdéskörét. Körbejártuk a dallami elvárások kialakulását és a témában véghezvitt fontosabb kísérleteket, paradigmákat és azok nyomán létrejött meghatározó elméleteket. Mostani tanulmányunkban a zene időbeli aspektusaira szeretnénk fókuszálni, bemutatni a metrum, dallam és ritmus kapcsolatait, majd megkíséreljük azokat egy tágabb elméleti keretbe helyezni a zenei kogníció területén. Vizsgálódásunk vezérfonalaként ismét David Huron Sweet Anticipation c. könyve szolgált. Korábban azzal foglalkoztunk, hogy milyen eseményeket anticipálnak a hallgatók: várhatóan „mi” fog bekövetkezni, most pedig a folyamat „mikor” oldalát közelítjük meg (Huron 2006). Az elvárások kialakítása, a „felkészülés” a várható és váratlan események bekövetkeztére, mint már korábban említettük (Nagy et al. 2018), elemi szinten rendkívül fontos az élőlények túlélése szempontjából. Eme prediktív képességüket többnyire környezetük megfigyelésével implicit módon, ún. statisztikai tanulással sajátítják el. Ez a képesség ugyan magasabb viselkedési szinteken már elvesztette a túlélésben betöltött szerepét, azonban a mechanizmus továbbra is sok más folyamat alapjául szolgál. A korábban bemutatott kísérleti eredmények alapján, az embernél megfigyelhető többek között a beszédtanuláshoz és a zenei észlelés során is. Ez utóbbi folyamat alapvető kritériuma az ún. ütem-alapú-feldolgozás (beat-based processing), a zenei periodicitás észlelésének azon tulajdonsága, mellyel képesek vagyunk nem csak az ütés, hanem a hierarchikusan rendeződő metrikai és ritmikai szinteken is anticipálni az események pontos időbeli bekövetkeztét és ehhez szinkronizálni mozgásunkat (Patel – Iversen 2014).

Az első szerző e-mail címe:

nagy.sandor.imre85@gmail.com

Cím:

Zenei tehetség, hátrányos helyzet és mentálhigiénés tényezők

Szerző(k):

Tokai Dalma

Affiliáció:

Pécsi Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar – Pszichológia Doktori Iskola

Absztrakt (max. 250 szó):

A tehetséget ma úgy definiálják, mint olyan átlagon felüli képességek, amik szorgalommal, kemény munkával és környezeti tényezőkkel párosulva kiemelkedő teljesítményben manifesztálódnak. A képességek mellett tehát egyéb tényezők is szerepet játszanak a kiváló teljesítmény eléréséhez. Ezen tényezők között szerepelnek a motivációk (kitűzött célok), társas kapcsolatok, énkép, egyéb mentálhigiénés tényezők. A zenei tehetség annyiban különleges a tehetségterületek között, hogy jellemzően nagyon korán megmutatkozhat, valamint nagy eséllyel halmozódhat családban, genetikai és környezeti hatások keveredésének eredményeképp. A hátrányos helyzetű tehetségek a mai napig alulreprezentáltak a világ valamennyi részén, és a próbálkozások, hogy ezt a jelenséget csökkentsék, több-kevesebb sikerrel járnak. Jelen kutatás célja feltárni, hogy milyen tényezők segítik vagy hátráltatják a tehetség kibontakozását, különös tekintettel a társas hatásokra, a mentálhigiénére és a tehetségfejlesztés módjaira. A Snétberger Zenei Tehetségközpontban, egy bentlakásos zenei tehetséggondozó központban vettük fel a kérdőíveinket, a résztvevők jórészt 12 és 22 év közötti, főleg hátrányos helyzetű zenei tehetségek, akik klasszikus és jazz zenét tanulnak, egyéni órarenddel. Vizsgáltuk a motivációikat, az étellel való elégedettségüket, pozitivitásukat, önértékelésüket. A kérdőívek mellett interjúkat készítettünk a résztvevő diákokkal és a program alapítójával, művészeti igazgatójával. Eredményeink szerint fő céljaik a zenei fejlődéssel, abban való kiteljesedéssel kapcsolatosak. Emellett kiderült, hogy a hátrányos helyzet, valamint a szülők, különösen az édesanya iskolai végzettsége kapcsolatba hozható az étellel való elégedettséggel, az önértékeléssel, pozitivitással, viszont a motivációkkal, kitűzött célokkal nem.

Az első szerző e-mail címe:

tokaidalma@gmail.com

Cím:

**Mi a pozitív művészeti pedagógia: nevelés-módszertani gyűjtemény
avagy pedagógiai rendszer?**

Szerző(k):

Bredács Alice

Affiliáció:

Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zeneművészeti Intézet

Absztrakt (max. 250 szó):

A művészeti tanárképzésbe jelentkező hallgatók a motivációs elbeszéléseikben gyakran számolnak be pozitív művészetpedagógiai tapasztalatokról, de negatívokról is. E példák jól mutatják, hogy bár a tanulás élménye kitüntetett szerepet kap a művészeti nevelésben, mégsem mindig aktualizálódik, nem modellezik rendszerszerűen, mert csak a módszerekre, vagy csak a tananyagra helyezik a hangsúlyt. Pedig egyre erősebb az az igény, hogy a tanulás olyan örömteli tevékenység legyen, amelyben gazdaságosabb és eredményesebb a tanulás, és amelyben a kihívások és a jól felmért tanulói képességek arányai megfelelőek.

Kuhn szerint (1997) a paradigma olyan szemlélet- és gondolkodásmód, amely egy történelmi korszak tudományos (és művészeti) felfogását és kutatását (valamint a művészeti tevékenységeket) alapvetően meghatározza, Bagdi (2018) pedig korszemletről beszél, amely egy időszak koncepciója.

Az intézményi koncepciók és modellek igazodva a tanulók igényeihez és szükségleteikhez – adaptív módon – időről időre módosulhatnak. Az ezekből nyert tapasztalatok és információk miatt az oktatáspolitikai trendek is változnak, szerencsés esetben a gyakorlatnak, mintsem az íróasztali munkának megfelelően.

Vannak már jó intézményi szintű innovációk is. Ilyen a PTE Zeneművészeti Intézetében a Különleges Tehetségek Osztálya, ahol neves szakemberek foglalkoznak a 10-18 éves zenei tehetségekkel. E modell kiemelkedő értéke az, hogy a tanuló választásait, döntéseit és céljait tekintetbe veszik, ezekre építenek. Így nincsen külön – a művészeti tevékenységtől elkülönülő – motiválás, hanem maga a művészeti tevékenység motivál.

A transzferkutatások mellett, az új irányok közé tartozik az, hogy mind a kutatások, mind a fejlesztések a rendszerszemléletére és modellezésére épüljenek. Ezek keretei között fel lehet tárni, hogy milyen vizsgálható eredmények jelezhetik a zenei nevelés tartalmi, szervezési és módszertani továbbfejlesztését, esetleg innovációkkal történő gazdagítását.

Az első szerző e-mail címe:

alice.bredacs@gmail.com

Cím:

A Dél-Dunántúli tanító és zenetanár szakos hallgatók zenei előképzettségének és az oktatói tényezők hatásának vizsgálata egyetemi tanulmányaik alatt

Szerző(k):

Hoffner Tibor^{1,2} – Gocsál Ákos^{1,3}

Affiliáció:

1. Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zeneművészeti Intézet
2. Kaposvári Egyetem – Pedagógiai Kar – Szakmódszertani Tanszék
3. Magyar Tudományos Akadémia – Nyelvtudományi Intézet – Fonetikai Osztály

Absztrakt (max. 250 szó):

A hallgatók aktivitása kulcskérdés a mai modern oktatásban, nem beszélve a kimondottan gyakorlati jellegű képzéséről. A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karán és a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Zeneművészeti Intézetének pedagógus szakos hallgatóiról készült felmérés több ponton rámutat tanár személyének fontos és meghatározó szerepére.

A kutatás célja, hogy megállapítsa a hallgatók zenei előképzettségét, továbbá a zenei előképzettség vizsgálata mellett különös figyelmet fordít a hallgatók szülői háttérére, valamint a hallgatók lakhelyére. A hallgatók iskolai előmenetelére is kiemelt figyelmet szentel a felmérés.

A kutatásban szereplő felmérések egy-egy kurzuszárás után készültek, a válaszokból egyértelműen kiolvasható, hogy az oktató szerepe rendkívül meghatározó még az egyetemisták körében is. Az általános és középiskolai tanulók motivációja és tanulmányi teljesítménye nagyban függ a tanár személyiségétől (Réthy Endréné 2008), ami a felmérés szerint az egyetemi szférában is fontos tényező.

A zenetanári valamint a nem zenei specializációjú egyetemi intézményekben tanuló hallgatók összehasonlítása további kutatások alapját szolgálhatja, és érdekes következtetésekkel segítheti a zenei és nem zenei tanár szakos hallgatók toborzását és motivációjuk segítését.

Réthy Endréné (2008): A különböző tanári teljesítményvisszajelzések hatása a tanulók személyiségfejlődésére és tanulmányi teljesítményére

[http://mek.oszk.hu/04600/04669/html/balogh_pedpszich0036/balogh_pedpszich0036.html]

Az első szerző e-mail címe:

tibor.hoffner@gmail.com

Cím:

**Kellemes hang – kellemetlen hang:
hallgatók közötti különbségek a beszéd hangzásának megítélésében**

Szerző(k):

Gocsál Ákos^{1,2}

Affiliáció:

1. Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zeneművészeti Intézet
2. Magyar Tudományos Akadémia – Nyelvtudományi Intézet – Fonetikai Osztály

Absztrakt (max. 250 szó):

Amikor meghalljuk valakinek a beszédét, nem csak a verbálisan kódolt üzenetet értelmezzük, hanem a beszélő tulajdonságaira is következtetünk hangja alapján. A problémakör egyik speciális kutatási területe azzal foglalkozik, hogy feltárja, milyen tényezők alapján tartjuk a beszélő hangját kellemesnek vagy kevésbé kellemesnek. Korábbi kutatások az alaphang, a tempó, az intonáció szerepét emelték ki. A hangról alkotott kellemes benyomás nagyban befolyásolhatja a beszélő személy általános megítélését is. Szerepe lehet a párválasztásban, közszereplő megítélésében, munkájukhoz hangjukat használó személyek munkavégzésében, de például beszédszervi betegségekben szenvedő betegek elfogadottságában is-

Jelen kutatásunkban a következő kérdésekre keressük a választ: vajon léteznek-e egymástól markánsan eltérő hallgatói stratégiák a hang kellemességének megítélésében? Különböznek-e a zenész hallgatók ítéletei a zenei előképzettség nélküliekétől? Kísérletünkben 85 egyetemi hallgatónak (42 zenész, köztük 14 férfi, 28 nő, illetve 43 nem zenész, 14 férfi, 29 nő) 24 férfi beszélő hangját játszottuk le, akik 7-fokú skálán jelezték, hogy mennyire tartják kellemesnek az adott hangot. Az adatokat a k-közép klaszteranalízis alkalmazásával elemeztük. A két klaszteres megoldás jól elkülönülő csoportokat igazolt. Az 1. klaszterbe tartozók a beszédminták kellemes hangzását átlag alatti, a 2. klaszterbe tartozók átlag feletti értékekkel jellemezték. Kétnégyzet próbák alapján megállapítottuk, hogy a hallgatók nemi megoszlása az egyes klaszterekben nem tért el szignifikánsan a teljes mintában megfigyelhetőtől, ugyanakkor a 2. klaszterbe szignifikánsan több zenész került, mint az 1. klaszterbe. Az adatok további differenciálása azt mutatja, hogy a zenész és nem zenész női hallgatók számában nem mutatkozik szignifikáns a különbség a két klaszter között, és a zenész és nem zenész férfiak esetében sem, de náluk a különbség közel szignifikáns, ami nagyobb számú megkérdezett esetében várhatóan szignifikánssá válhat. Feltételezhető tehát, hogy a zenész férfiak elfogadóbbak férfitársaik hangjával szemben, mint a nem zenészek. Az eredmények felvetik a zenetanulás transzferhatásának egy sajátos dimenzióját, amely a beszédkommunikációs helyzeteket, és akár a személyészlelés egészét is érintheti. Ennek vizsgálata további kutatói feladat.

A kutatást a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal NKFIH-FK-128814 számú pályázata támogatta.

Az első szerző e-mail címe:

gocsal.akos@pte.hu